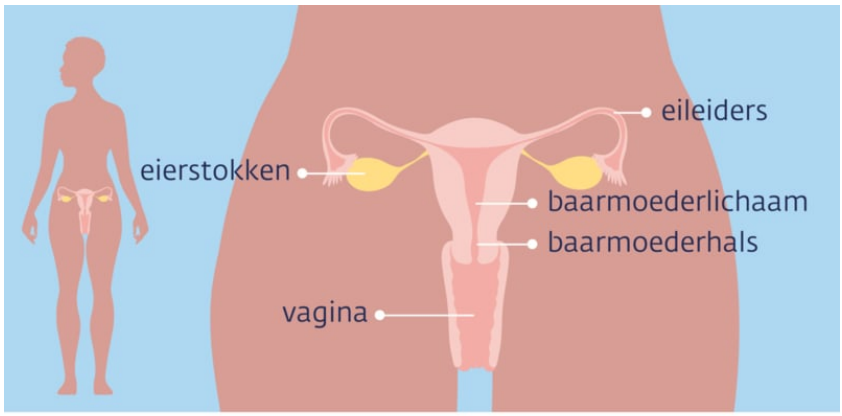
Radiotherapie

Gynaecologische kanker en bestraling (radiotherapie)

U komt naar de afdeling Radiotherapie omdat bij u gynaecologische kanker is vastgesteld. Het kan gaan om baarmoederhalskanker, baarmoederkanker, vaginakanker of vulvakanker. Bestraling is een onderdeel van uw behandeling. In deze folder krijgt u meer informatie over uitwendige bestraling bij gynaecologische kanker.

De radiotherapie bestaat uit uitwendige bestralingen. Vaak worden deze gecombineerd met één of meerdere inwendige bestralingen. (niet bij vulvakanker)
In deze folder krijgt u meer informatie over de uitwendige bestraling .
De inwendige bestraling wordt uitgelegd in een aparte folder.
Chemotherapie en soms hyperthermie (warmtebehandeling) kunnen ook deel uit maken van de behandeling.
De hyperthermie wordt op de afdeling Radiotherapie gegeven. Over de chemotherapie krijgt u apart voorlichting van uw oncoloog.

Wat is het doel van bestralen?

Het doel van de radiotherapie is de kans op terugkeer van de kanker zo klein mogelijk te maken.

Welk gebied wordt bestraald?

Het gebied dat bestraald wordt noemen we het doelgebied. Uw behandelend arts stelt het doelgebied vast.

Het doelgebied bestaat uit de vrouwelijke geslachtsorganen en vaak ook de lymfeklieren in het bekken. Wat er precies wordt bestraald is afhankelijk van de plek waar de tumor zich bevindt.

Wat zijn de voorbereidingen op de bestraling?

Voorlichtingsgesprek

U heeft een persoonlijk gesprek met een medewerker van de Voorlichting Radiotherapie. U krijgt uitleg over de scan(s) die voor de bestralingen worden gemaakt. Ook krijgt u uitleg over de bestralingen. Natuurlijk kunt u vragen stellen.
Als u ook inwendig bestraald wordt, krijgt u hierover uitleg in een 2e gesprek. Dit gesprek is meestal in de laatste week van de uitwendige bestralingen.

Gevulde blaas

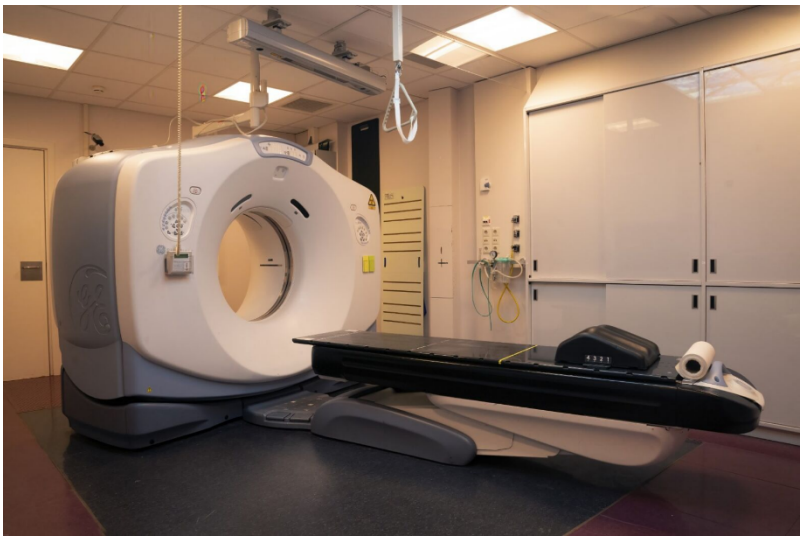
We willen graag dat u bij de CT-scan en alle bestralingen een gevulde blaas heeft. Een gevulde blaas kan ervoor zorgen dat er zo min mogelijk blaaswand en dunne darm bestraald wordt. De kans op bijwerkingen is dan kleiner. Het advies is daarom het volgende te doen:

- Plas 1 uur vóór de scan/de bestralingen helemaal uit
- Drink daarna binnen 15 min. 300 ml vocht (ongeveer 2 glazen)
- Drink geen vocht meer en ga niet naar het toilet tot na de afspraak
- De scan/de bestraling vindt plaats met gevulde blaas
- Na uw afspraak mag u meteen naar het toilet gaan

CT-scan

Als voorbereiding op de bestraling wordt een CT-scan gemaakt. Met de CT-scan bepaalt uw zorgverlener het te bestralen gebied en zal het bestralingsplan gemaakt worden.

De CT-scan wordt gemaakt in bestralingshouding. Dit is dezelfde houding als waarin u later bestraald wordt, u ligt op uw rug.

CT-scanner

Vaak wordt via een infuus contrastvloeistof toegediend om de bloedvaten beter zichtbaar te maken. Als u een contrastallergie heeft, is het belangrijk dit te melden.
Om de vagina goed op de afbeeldingen te kunnen zien brengen we een gel

(contrastmiddel) in de vagina in. Deze gel wordt door middel van een dun buisje in de vagina gebracht.

De radiotherapeutisch laborant zal ook één of vier tatoeage-puntjes op uw lichaam aanbrengen. Deze puntjes zijn nodig om u later op het bestralingstoestel in de juiste houding te kunnen leggen.

MRI-scan
Voordat de bestralingen beginnen wordt vaak een MRI-scan gemaakt. Met een MRI-scan kunnen we de binnenkant van uw lichaam goed zichtbaar maken. De arts vertelt u of een MRI-scan nodig is.

MRI-scanner

De scan duurt een ½ uur. Het is de bedoeling dat u dat ½ uur stil blijft liggen.
Om ook de darmen rustig te houden krijgt u een injectie in uw bovenarm of bovenbeen of in het infuus dat u bij de CT-scan heeft gekregen. We brengen opnieuw de gel in de vagina in.

Hoe gaat de bestraling?
Het bestralingstoestel richt een bundel röntgenstralen met hoge energie van verschillende kanten op het gebied dat bestraald moet worden.
Het aantal bestralingen ligt tussen de 25 en 30 keer. Uw zorgverlener vertelt u hoeveel bestralingen u krijgt.
De bestralingen vinden plaats op werkdagen.

Nadat u zich bij de balie heeft gemeld kunt u in de wachtkamer gaan zitten. Als u aan de beurt bent vragen wij u plaats te nemen in een kleedkamertje. Daar ontbloot u uw onderlichaam. Tijdens de bestraling leggen de radiotherapeutisch laboranten u op het bestralingstoestel in dezelfde houding als tijdens de CT-scan neer. Zij gebruiken daar de tatoeagepuntjes voor. Als eerste wordt er een controle scan(s) gemaakt. Het bestralingsapparaat zal om u heen draaien. De radiotherapeutisch laboranten beoordelen de scan(s) en verplaatsen zo nodig de tafel waarop u ligt. Als u goed ligt wordt er met de bestraling gestart. Van de bestraling zelf voelt u niets.
In totaal duurt de behandeling meestal 15 `a 30 minuten, waarvan de bestraling zelf maar een paar minuten duurt.

Voorbeelden van bestralingsapparaten

Tijdens de bestralingsperiode zult u enkele afspraken met uw zorgverlener hebben om te kijken of er bijwerkingen zijn en eventuele vragen te bespreken. Deze afspraken komen op de afsprakenlijst te staan en zijn aansluitend aan de bestralingsafspraak.

Welke bijwerkingen zijn er?

Niet iedereen heeft evenveel last van bijwerkingen.

Bijwerkingen die tijdens, en kort na de bestraling kunnen optreden (acute bijwerkingen):

Vermoeidheid

Vermoeidheid kan voorkomen tijdens en na de behandeling. Het heen en weer reizen naar de afdeling
Radiotherapie en ook de diagnose met bijbehorende spanningen kunnen vermoeidheid geven. Ook heeft u vaak nog andere behandelingen, zoals chemotherapie of hyperthermie, die vermoeidheid veroorzaken.
Voldoende beweging kan helpen klachten van vermoeidheid te verminderen.

Geïrriteerde blaas

Door de bestralingen kan het slijmvlies van de blaas geïrriteerd raken. Dat merkt u doordat u vaker moet plassen en het plassen pijnlijk kan zijn. Meestal herstelt zich dit binnen enkele weken na het stoppen van de bestralingen.

Geïrriteerde darmen
Door de bestralingen kan het slijmvlies van de darmen geïrriteerd raken. Daardoor kunt u (tijdelijk) diarree krijgen en/of kan de ontlasting slijm bevatten. Meestal herstelt zich dit binnen enkele weken na het stoppen van de bestralingen.
De arts kan u medicijnen geven om de klachten te verminderen.

Meer afscheiding
Door de bestraling kan de afscheiding uit de vagina toenemen. Ook is het mogelijk dat u tijdelijk wat bloed verliest uit de vagina.

Huidirritatie
Er is een kans dat de huid in het bestralingsgebied rood wordt en geïrriteerd raakt. De plaats is afhankelijk van het gebied dat bestraald wordt. Dit begint meestal twee tot drie weken na de eerste bestraling. De roodheid gaat vaak samen met jeuk en een branderig gevoel. Meestal zijn deze klachten binnen enkele weken weer verdwenen.
De doktersassistenten kunnen u altijd advies geven over het verzorgen van de huid. Meldt u zich daarvoor bij de balie.
Bijwerkingen die later kunnen optreden.
De bestraling kan ook bijwerkingen geven die pas maanden tot jaren later tot uiting komen

Plasklachten
Sommige mensen moeten na de bestralingen vaker plassen. Soms voelt u de plas minder goed aankomen. Dit kan leiden tot ongewild (weinig) urineverlies, vooral bij ‘druk verhogende momenten’, zoals hoesten, lachen of tillen. Soms is er urineverlies als u heel nodig moet plassen. Een enkele keer zit er bloed bij de urine. Dit kan duiden op bestralingsschade aan de blaaswand en gaat meestal over. Als dit optreedt moet u wel altijd contact opnemen met uw behandelend arts.

Veranderde ontlasting
Vaak merkt u dat u vaker ontlasting krijgt. Ook kan de ontlasting dunner blijven dan voorheen. Een enkele keer kan u perioden met krampen in de buik en diarree hebben. Ook kan u meer last hebben van een opgeblazen gevoel en winderigheid.
Soms treedt er bloedverlies op bij de ontlasting. Dit kan wijzen op bestralingsschade aan de wand van de endeldarm. Als dit gebeurt moet u wel contact opnemen met uw behandelend arts.

Overgang
Als de eierstokken in het te bestralen gebied liggen komen vrouwen, die voorheen menstrueerden, in de overgang. Eventueel kan uw arts medicijnen voorschrijven om overgangsklachten te behandelen.

Veranderde seksualiteit
Vrouwen kunnen merken dat ze minder vochtig worden tijdens seksuele opwinding. Afhankelijk van de grootte van het bestraalde gebied, wordt de top van vagina door littekenvorming soms nauwer en de vagina korter. Er kan een spoortje slijm of bloedverlies zijn na de gemeenschap. Een enkele keer ontstaan er ook verklevingen in de vagina. Bij een

verkleving zijn de vaginawanden aan elkaar gegroeid. Dit kan o.a. pijn geven bij het vrijen. In dat geval kunt u een set pelottes (staafjes) mee krijgen om dit tegen te gaan. Uw arts en de Voorlichting Radiotherapie geven u dan uitleg over het gebruik van de pelottes.

Huidverandering
De huid, in het bestralingsgebied, kan wat donkerder van kleur worden.

Rugklachten
Sommige vrouwen krijgen last van pijn in de onderrug en/of het heiligbeen (een bot van het bekken). Dit kan te maken hebben met de bestralingen. Er zijn dan kleine scheurtjes in het bot ontstaan. Dit is niet gevaarlijk. Vaak helpt het om goed in beweging te blijven. Eventueel kan uw arts pijnstillers voorschrijven.

Wat gebeurt er na de radiotherapie?
Controle afspraken
Vier weken na afloop van de bestralingen heeft u een controle afspraak met de radiotherapeut. Door uw persoonlijke situatie kan dit anders zijn. Deze afspraak is bedoeld om te controleren of de bijwerkingen van de bestraling minder zijn en om eventuele vragen van u te beantwoorden. Na afloop van de bestralingsbehandeling blijft u onder controle bij uw gynaecoloog en uw arts op de afdeling Radiotherapie.

Vragenlijsten
Voor de controles bij de gynaecoloog of radiotherapeut wordt u gevraagd een vragenlijst in te vullen.
Als u “Mijn Dossier” gebruikt, krijgt u 2 weken van te voren een bericht dat de vragenlijst klaar staat. U kunt de vragenlijst dan rustig thuis invullen.
U vindt de vragenlijst onder het kopje “taken”.
Onder het kopje “voorkeuren” kunt u meldingen zo instellen, dat u een bericht krijgt als er een vragenlijst voor u klaar staat.

Wilt u meer informatie?
Voor meer informatie kunt u kijken op de volgende websites:
- In de wereld van kanker wijzen wij je de weg | kanker.nl
- Patiëntenvereniging voor vrouwen met gynaecologische kanker: “Olijf” : Home | Olijf
- Bij de IPSO-inloophuizen kan iedereen die met kanker is geconfronteerd terecht voor een luisterend oor, lotgenotencontact en activiteiten http://www.ipso.nl
- Ondersteunende hulp bij je in de buurt: Home - Oncologiezorgnetwerken
- Bewegenenkankerinfo.nl
- Kanker.nl/seksualiteit
- Bekkenbodemoefeningen

Afbeeldingen: Bron Amsterdam UMC